



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кириченко Ю. В.  
Кириченко В. М.

**СЛОВНИК  
ОСНОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ З  
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

*Навчальний посібник*

Запоріжжя – 2023



Міністерство освіти і науки України  
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кириченко Ю. В.  
Кириченко В. М.

**СЛОВНИК  
ОСНОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ З  
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

*Навчальний посібник*

Запоріжжя – 2023

УДК342.9

К43

*Рекомендовано до видання Вченою радою  
Національного університету «Запорізька політехніка»  
(протокол № 3 від 28.11.2022 року)*

**Авторський колектив:**

*Кириченко Ю.В.* – вступ; А–Н

*Кириченко В.М.* – О–Я

**Рецензенти:**

*Куракін Олександр* – доктор юридичних наук, професор, проректор Донецького державного університету внутрішніх справ.

*Мосейко Анжела* – кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Навчально-наукового інституту вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет».

**К43 Кириченко Ю.В.**

Словник основних юридичних термінів з адміністративного права : навч. посіб. / Ю. В. Кириченко, В. М. Кириченко. – Запоріжжя : Національний університет «Запорізька політехніка». 2023. – 56 с.

978-617-529-392-8

У словнику, з урахуванням сучасних досягнень юридичної науки надається тлумачення понад 330 основних понять і термінів, які найчастіше застосовуються в нормативно-правових актах, науковій та навчальній літературі з адміністративного права.

Словник охоплює насамперед ті поняття і терміни, які вживаються під час викладання навчальних дисциплін «Господарське та адміністративне право» і «Право», зміст і значення яких мають розуміти здобувачі вищої освіти з будь-якої спеціальності.

Для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників і всіх, хто цікавиться питаннями адміністративного права.

**УДК342.9**

978-617-529-392-8

© Кириченко Ю., 2023

© Кириченко В., 2023

© НУ «Запорізька політехніка», 2023

## Зміст

Вступ.....	4
А.....	6
Б.....	12
В.....	13
Г.....	14
Д.....	16
Е.....	20
З.....	20
І.....	22
К.....	23
Л.....	24
М.....	25
Н.....	27
О.....	29
П.....	32
Р.....	38
С.....	39
Т.....	41
У.....	42
Ф.....	43
Ц.....	43
Ч.....	43
Ш.....	44
Ю.....	44
Алфавітно-предметний покажчик понять і термінів.....	45

## Вступ

В умовах становлення сучасної державності в Україні і розбудови громадянського суспільства та адаптації її до держав Європейського Союзу, суттєвого значення набуває підготовка майбутніх фахівців з високим стандартом комплексних, систематизованих наукових знань про адміністративне право, формування у них високого рівня правової свідомості і правової культури. Усе це зумовляє необхідність систематизації, вдосконалення, створення і стандартизації юридичної термінології з адміністративного права.

Головною метою видання – є надання здобувачам вищої освіти різносторонньої та об'єктивної, науково достовірної інформації у сфері державного управління, допомогти їм засвоїти базові поняття та терміни, які найчастіше вживаються в чинному законодавстві України, у науковій та навчальній літературі з гуманітарних дисциплін насамперед з навчальних дисциплін «Господарське та адміністративне право» і «Право».

Словник основних юридичних термінів з адміністративного права охоплює як традиційну термінологію, так і сучасні запозичення та утворення. Тлумачення понад 330 понять і термінів подається у стислому, лаконічному вигляді з урахуванням сучасних досягнень юридичної науки.

Джерельною базою видання послужила Конституція, закони України «Про адвокатуру», «Про банки і банківську діяльність», «Про громадські об'єднання», «Про Кабінет Міністрів України», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про політичні партії в Україні», «Про статус народного депутата України», «Про судоустрій і статус суддів», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Виборчий кодекс України, Указ Президента України «Про Національну стратегію у сфері прав людини» та інші нормативно-правові акти, а також значна кількість наукових праць, словників, підручників і навчальних посібників українських правознавців.

Для зручності основні юридичні терміни розміщені в алфавітній послідовності за типовою схемою, прийнятою для

словникових видань. Назви понять і термінів набрано великими літерами напівжирним шрифтом.

Словник основних юридичних термінів з адміністративного права буде корисним для науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників і всіх, хто цікавиться питаннями адміністративного права.

## А

**Автентичне тлумачення норм права** – різновид офіційного нормативного тлумачення, при якому роз'яснення змісту правової норми здійснюється тим органом, який встановив цю норму, шляхом видання відповідних роз'яснюючих актів.

**Адвокат** – особа, яка має право надавати професійну правничу допомогу особам, які беруть участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення.

**Адвокатура** – добровільне професійне об'єднання юристів, яке покликане сприяти захисту прав і свобод людини і громадянина, представляти законні інтереси фізичних і юридичних осіб, надавати їм іншу професійну правничу допомогу.

**Адвокатська діяльність** – діяльність адвокатів щодо забезпечення права на захист від обвинувачення й надання професійної правничої допомоги фізичним і юридичним особам при вирішенні справ у судах та інших органах державної влади.

**Адвокатська тасмниця** – відомості, отримані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

**Адміністративна відповідальність** – вид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, певного примусового заходу адміністративного впливу.

**Адміністративна дієздатність** – здатність суб'єкта своїми діями набувати обов'язки адміністративно-правового характеру.

**Адміністративна деліктоздатність** – здатність суб'єкта нести відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення.

**Адміністративна правоздатність** – фактична можливість мати права і обов'язки адміністративно-правового характеру.

**Адміністративна правосуб'єктність** – здатність суб'єкта бути носієм суб'єктивних юридичних прав і обов'язків.

**Адміністративна процедура** – встановлений порядок діяльності уповноважених органів щодо розгляду і вирішення визначених справ.

**Адміністративний суд** – суд загальної юрисдикції, до компетенції якого віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ

**Адміністративна юрисдикція** – встановлена законодавчими актами діяльність органів державного управління та їх посадових осіб у вирішенні індивідуальних адміністративних спорів та застосуванні відповідних юридичних санкцій стосовно правопорушника в адміністративному порядку.

**Адміністративна юстиція** – діяльність судів щодо розгляду конкретних справ про захист прав і свобод людини і громадянина від порушень їх органами державної влади і органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами.

**Адміністративне заохочення** – система методів правового і неправового характеру, що здійснюються органами державної влади, яка проявляється у застосуванні виховних, роз'яснювальних та заохочувальних заходів з метою формування у громадян розуміння потреби чіткого виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів.

**Адміністративне затримання** – примусове короткочасне обмеження свободи дій й пересування громадян, які вчинили адміністративні правопорушення.

**Адміністративне право України** – галузь права, сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що формуються під час забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також у процесі управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадського порядку.

**Адміністративне правопорушення (проступок)** – протиправна, винна (умисна чи необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи людини і громадянина, на встановлений порядок управління і за яку чинним законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

**Адміністративне провадження** – врегульована нормами адміністративного права діяльність органів виконавчої влади та їх посадових осіб щодо здійснення певних дій в адміністративно-деліктній та владно-розпорядчій сфері.

**Адміністративний арешт** – вид адміністративного стягнення, яке пов'язано з позбавленням правопорушника волі та утримання його у спеціальних приміщеннях органів внутрішніх справ строком до п'ятнадцяти діб.

**Адміністративно-деліктні відносини** – врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які виникають з приводу вчинення адміністративного правопорушення.

**Адміністративний нагляд** – здійснення спеціальними органами державної влади цільового спостереження за дотриманням виконавчо-розпорядчими органами, підприємствами, установами і громадянами вимог чинного законодавства.

**Адміністративний позов** – звернення до адміністративного суду про захист прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

**Адміністративний примус** – система заходів психологічного або фізичного впливу на свідомість й поведінку особи з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку суспільних відносин у відповідності з вимогами чинного законодавства, забезпечення правопорядку та законності.

**Адміністративний процес** – врегульований адміністративно-процесуальними нормами порядок вирішення

індивідуальних справ відповідними органами державної влади та їх посадовими особами при здійсненні функцій виконавчої влади, а також спорів, що виникають між органами виконавчої влади, їх посадовими особами та іншими суб'єктами адміністративно-правових відносин.

**Адміністративно-правова норма** – встановлене державою правило поведінки з метою регулювання суспільних відносин у сфері державного управління.

**Адміністративно-правові відносини** – врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, що впливають на поведінку суб'єктів у сфері державного управління та приводять до виникнення між такими суб'єктами правових зв'язків державно-владного характеру.

**Адміністративно-процесуальне право** – сукупність встановлених обов'язків, правил, які визначають процедуру розгляду, вирішення конкретних адміністративних справ у сфері державного управління, адміністративної юрисдикції та інших галузей суспільних відносин.

**Адміністративні акти** – прийняті на основі та з метою виконання законів України компетентними державними органами та їх посадовими особами в процесі виконавчої діяльності, владні рішення, які спрямовані на встановлення, зміну чи припинення конкретних правовідносин або такі, що мають обов'язкові для підлеглих органів та органів виконавчої влади норми, з метою організації і здійснення завдань і функцій державного управління в різних сферах життєдіяльності.

**Адміністративний договір** – дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією із сторін угоди.

**Адміністративна комісія** – спеціальний колегіальний орган, який утворюється в сільських, селищних та міських радах, районних державних адміністраціях для розгляду справ про адміністративні правопорушення, накладення в адміні-

стративному порядку стягнень за порушення норм чинного законодавства в межах наданих законом повноважень.

**Адміністративна нормотворчість** – прийняття органами виконавчої влади та їх посадовими особами підзаконних нормативно-правових актів, які містять загальнообов'язкові правила поведінки в сфері виконавчої та розпорядчої діяльності.

**Адміністративна послуга** – діяльність адміністративного органу, спрямована на юридичне оформлення умов, визначених чинним законодавством необхідними для забезпечення належної реалізації суб'єктивних прав, охоронюваних законом інтересів і виконання обов'язків фізичних і юридичних осіб, яка здійснюється за зверненням цих осіб і офіційним результатом якої є акт відповідного органу.

**Адміністративне законодавство** – система нормативно-правових актів, в яких адміністративно-правові норми знаходять свій зовнішній прояв.

**Адміністративно-правовий режим** – певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, що проявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин.

**Адміністративно-правові обов'язки** – встановлені державою і адресовані громадянам вимоги діяти в певних межах.

**Адміністративна реформа** – вид політико-правової реформи, яка здійснюється у сфері виконавчої влади і торкається як її організаційної системи і структури, завдань, функцій, кадрового забезпечення, так і взаємовідносин з громадянами та їх об'єднаннями, з органами місцевого самоврядування.

**Адміністративне стягнення** – примусовий захід державного управління, що застосовується до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення з метою її виховання, додержання чинного законодавства, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

**Адміністративне судочинство** – діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому чинним законодавством.

**Адміністративний штраф** – стягнення, яке є мірою відповідальності за адміністративне правопорушення і має разовий майновий характер.

**Акти органів державної влади** – правова форма здійснення повноважень органів державної влади.

**Анулювання ліцензії** – позбавлення ліцензіата органом ліцензування права на провадження певного виду господарської діяльності.

**Апатриди** – особа, яку жодна держава світу відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

**Апарат держави** – система всіх органів державної влади, що здійснюють безпосередню практичну діяльність по управлінню суспільством, виконують завдання та функції держави.

**Апарат центрального органу виконавчої влади** – організаційно поєднана сукупність структурних підрозділів, що забезпечують діяльність керівника центрального органу виконавчої влади, а також виконання покладених на центральний орган виконавчої влади завдань.

**Апеляція** – форма оскарження постанов суду першої інстанції, що не набрали законної сили, до судів вищої інстанції.

**Аудит** – перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку первинних документів та інформації, пов'язаної з фінансово-господарською діяльністю господарюючих суб'єктів, з метою визначення їх достовірності, повноти звітності і обліку та відповідності чинному законодавству.

## Б

**Банк** – фінансова установа, яка здійснює кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення та інших кредитних ресурсів, проводить касове та розрахункове обслуговування господарської діяльності юридичних і фізичних осіб, здійснює валютні та інші банківські операції.

**Банківська діяльність** – залучення грошових коштів фізичних і юридичних осіб та їх розміщення на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних і юридичних осіб.

**Банківська ліцензія** – документ, який видається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених законом, на підставі якого банки мають право здійснювати банківську діяльність.

**Банківський нагляд** – система контролю та активних дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, щодо яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банків.

**Бездіяльність** – пасивна поведінка особи, невиконання нею відповідних обов'язків, що покладаються на неї відповідними нормативно-правовими актами.

**Біпатриди** – перебування фізичної особи одночасно у громадянстві двох чи більше держав.

**Буденна правосвідомість** – сукупність конкретних життєвих обставин, особистого правового досвіду й отриманої освіти, що характеризує ставлення особи до чинного чи бажаного права і правової системи на побутовому рівні.

**Буквальне тлумачення норм права** – різновид тлумачення, коли роз'яснення змісту правової норми повністю збігається з її текстуальною формою.

## В

**Верховна Рада України** – єдиний, загальнонаціональний, представницький, колегіальний орган законодавчої влади України.

**Вето** – акт глави держави (Президента), що зупиняє чи не допускає набуття законної сили закону, який був прийнятий Верховною Радою України.

**Вибори** – форма безпосередньої демократії, спосіб формування народом представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування, реалізація громадянами свого виборчого права.

**Виборні посади** – посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування чи об'єднаннях громадян, заміщення яких відбувається шляхом виборів.

**Виборча система** – порядок організації і проведення виборів до представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування, спосіб розподілу представницьких мандатів залежно від результатів голосування.

**Виборче право** – 1) система правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з організацією, проведенням та визначенням результатів виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів органів місцевого самоврядування; 2) право окремого громадянина України обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

**Виконавча влада** – одна з гілок державної влади, єдина система виконавчо-розпорядчих державних органів, які здійснюють безпосереднє управління державними справами, відповідальна перед Президентом України та Верховною Радою України.

**Виконання норм права** – форма реалізації зобов'язальних норм права, що передбачає активну поведінку суб'єктів права

щодо виконання покладених на них обов'язків, які передбачені нормами права.

**Використання норм права** – форма реалізації уповноважувальних норм права, що передбачає активну чи пасивну поведінку суб'єктів права, які на власний розсуд використовують закріплені в нормах права можливості щодо реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.

**Вина** – психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражених у формі умислу або необережності.

**Виправні роботи** – вид адміністративного стягнення, що застосовується на строк до двох місяців з відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до двадцяти відсотків її заробітку в дохід держави.

**Віза** – спеціальний дозвіл органів іншої держави у закордонному паспорті на виїзд, в'їзд, проживання, переїзд через територію цієї держави.

**Віктимна поведінка** – поведінка потерпілого, яка створює реальну можливість вчинення проти нього відповідного правопорушення.

## Г

**Галузь права** – сукупність правових норм, що регулюють якісно однорідну сферу суспільних відносин специфічними методами правового регулювання.

**Гарантії прав і свобод людини і громадянина** – система методів та механізмів забезпечення повного і неухильного здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктів у реальній дійсності.

**Гіпотеза** – складова частина норми права, яка містить умови, обставини, з настанням яких суб'єкти права мають здійснювати свої права та обов'язки, вказані в диспозиції цієї норми.

**Глава держави** – посадова особа або орган, що здійснює верховне представництво держави у внутрішній та зовнішній політиці.

**Глава уряду** – керівник вищого колегіального органу в системі органів виконавчої влади.

**Громадянство** – стійкий правовий зв'язок особи з конкретною державою.

**Громадянин** – фізична особа, яка перебуває у сталих юридично визначених взаємозв'язках із конкретною державою, що знаходить свій вираз у наявності в особи відповідного громадянства.

**Громадська безпека** – стан захищеності життєвоважливих інтересів суспільства, що сконцентровані в його матеріальних і духовних цінностях, та виявляються в можливостях народу виступати єдиним джерелом влади.

**Громадянське суспільство** – спільність вільних і рівноправних людей, кожній з яких держава забезпечує юридично рівні можливості бути власником, користуватися економічною свободою, мати надійний соціальний захист, брати участь у політичному житті держави.

**Громадська організація** – об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

**Громадський порядок** – сукупність встановлених у державі правил поведінки у громадських місцях, які регулюються правовими, моральними та іншими соціальними нормами.

**Громадське об'єднання** – добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів громадян для здійснення й захисту своїх прав і свобод, а також задоволення політичних, економічних, соціальних та інших інтересів.

**Громадське місце** – місце постійного, періодичного або разового спілкування людей з метою задоволення їх різноманітних життєвих потреб.

**Групова правосвідомість** – правосвідомість, що характерна для певної групи населення країни.

## Д

**Давність виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення** – строк, по закінченні якого постанова по справі про застосування адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання, вже не може бути виконана.

**Давність притягнення до адміністративної відповідальності** – строк, по закінченні якого, особу, що вчинила адміністративне правопорушення, якщо її не було притягнуто без поважних причин до адміністративної відповідальності, вже не можна притягти до цього виду відповідальності.

**Делікт** – діяння, що суперечать вимогам чинного законодавства, тобто правопорушення.

**Деліктоздатність** – передбачена нормами права здатність особи нести юридичну відповідальність за свої протиправні вчинки.

**Депутат** – обраний відповідно до закону представник народу до Верховної Ради України чи населенням регіону до відповідної місцевої ради, що уповноважений ними протягом строку депутатських повноважень здійснювати повноваження, передбачені Конституцією та законами України.

**Депутатська фракція** – об'єднання народних депутатів Верховної Ради України на основі партійної належності, тобто обрання їх від однієї політичної партії або виборчого блоку політичних партій.

**Депутатський запит** – вимога депутата представницького органу до органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи її посадової особи надати офіційну відповідь з питань, віднесених до їх компетенції.

**Держава** – суверенна політико-територіальна організація влади певної частини населення в соціально неоднорідному суспільстві, що має спеціальний апарат управління і примусу, здатна за допомогою права робити свої веління загальнообов'язковими для населення всієї країни, а також здійснювати керівництво та управління загальносуспільними справами.

**Державна влада** – особливий різновид соціальної влади, яка поширюється на все суспільство, має публічно-політичний характер, здійснюється від імені держави спеціальними суб'єктами, які здатні регулювати та впливати на поведінку людей та відповідними засобами вимагати здійснення своєї волі.

**Державна виконавча служба** – державний орган, який здійснює виконання рішень судів та інших органів відповідно до чинного законодавства України.

**Державна контрольно-ревізійна служба** – державний орган, який здійснює контроль у формі ревізій і перевірок за збереженням та витратами коштів і матеріальних цінностей в установах, підприємствах та організаціях, які отримують кошти з державного бюджету України та державних валютних фондів.

**Державна таємниця** – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані законом і підлягають охороні державою.

**Демократична держава** – держава, що ґрунтується на визнанні і втіленні в суспільну практику таких принципів конституційного устрою, як народовладдя, політичний плюралізм, свобода і рівність громадян, реальність і невід'ємність прав людини тощо.

**Джерело права** – зовнішній прояв норм права, тобто будь-який правовий акт, що містить норми права.

**Джерело адміністративного права** – акти органів державної влади і органів місцевого самоврядування, які містять адміністративно-правові норми.

**Державний орган** – самостійна, структурно-відокремлена ланка державного апарату, яка наділена владними повноваженнями та необхідними матеріально-технічними засобами для виконання конкретних завдань і функцій держави.

**Державні установи** – вид державних організацій, які безпосередньо реалізують функції та завдання держави у сфері нематеріального виробництва.

**Державна посада** – визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативно-правовими актами коло службових повноважень.

**Державні символи** – встановлені Конституцією та спеціальними законами особливі розпізнавальні знаки, в яких втілені суверенітет, історичне минуле та ідейні цінності держави.

**Державна служба** – професійна діяльність державних службовців, які мають відповідні службові повноваження та одержують заробітну плату за рахунок державного бюджету.

**Державні службовці** – особи, які займають посади в державних органах та їх апараті, виконують завдання і функції держави та одержують заробітну плату за рахунок державного бюджету.

**Державне управління** – діяльність органів усіх гілок державної влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації ними делегованих державою повноважень з метою вдосконалення суспільної системи відповідно до публічних інтересів.

**Державний герб України** – встановлений Конституцією України та спеціальним законом офіційний символічний знак держави, що в графічних і кольорових зображеннях виражає її історичні, національні, соціальні традиції та особливості.

**Державний гімн України** – встановлений Конституцією України та спеціальним законом офіційний урочистий музичний твір, що в музично-поетичній формі виражає державницьку ідею, та є офіційним символом держави.

**Державний лад** – система соціальних, економічних і політичних відносин, які закріплені нормами конституційного права.

**Дипломатичне представництво України** – постійно діюча державна установа України за кордоном, що покликана підтримувати офіційні міждержавні відносини, здійснювати представництво України, захищати її інтереси, права та інтереси її громадян і юридичних осіб.

**Диспозиція** – складова частина норми права, що визначає саме правило поведінки суб'єкта при наявності вказаних у гіпотезі обставин.

**Дієздатність** – передбачена нормами права здатність особи своїми діями набувати і самостійно здійснювати суб'єктивні права і виконувати юридичний обов'язок.

**Договір** – домовленість двох або кількох сторін, спрямована на встановлення або припинення цивільних прав та обов'язків.

**Додержання норм права** – форма реалізації забороних норм права, що передбачає пасивну поведінку суб'єктів права, тобто їх утримання від вчинення заборонених правом дій.

**Доктринальне тлумачення норм права** – різновид неофіційного тлумачення, при якому роз'яснення правової норми здійснюється вченими-юристами в науково-практичних коментарях до кодексів, законів, у монографіях, наукових статтях тощо, має науковий характер і тягне за собою юридичні наслідки.

**Документ** – матеріальний носій запису із зафіксованою на ньому інформацією про факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумової діяльності людини, яка за своїм змістом та формою свідчення є джерелом відомостей, що мають певне юридичне значення.

**Доручення** – документ, за яким організація чи окрема особа зобов'язується вчинити від імені й за рахунок іншої організації чи особи певні юридичні дії.

**Дрібне хуліганство** – нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян.

## Е

**Економічні функції держави** – напрямки діяльності держави та її органів щодо регулювання сфери економічних відносин на засадах ринку і добросовісної конкуренції, створення умов для розвитку виробництва, захист різних форм власності.

**Екстрадиція** – видача однією державою іншій державі особи, яка переслідується або розшукується компетентними органами запитуючої сторони за вчинення правопорушення або з метою виконання вироку чи постанови про утримання під вартою.

## З

**Закон** – нормативно-правовий акт, прийнятий органом законодавчої влади або всенародним референдумом, що регулює найбільш важливі суспільні відносини, виражає волю й інтереси більшості населення, має найвищу юридичну силу щодо всіх інших нормативно-правових актів, особливий порядок прийняття, охороняється та гарантується державою.

**Законність** – правовий режим точного і неухильного виконання законів і підзаконних нормативно-правових актів держави усіма суб'єктами суспільних відносин.

**Законодавство** – сукупність всіх чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів вищих та центральних органів держави, що видаються уповноваженими правотворчими органами в межах їх компетенції.

**Законодавча влада** – одна із гілок державної влади, яка наділена відповідними повноваженнями щодо прийняття законодавчих актів.

**Законодавча ініціатива** – внесення офіційної пропозиції до Верховної Ради України про прийняття, зміну чи скасування закону, яку вона зобов'язана розглянути по суті.

**Законодавчий процес** – закріплення чинним законодавством України обов'язкова послідовність певних дій Верховної Ради України щодо створення, зміни і скасування законів.

**Законопроект** – початковий текст закону, запропонований для розгляду законодавчому органу влади.

**Застосування норм права** – владна, управлінська діяльність уповноважених органів держави та їх посадових осіб щодо вирішення конкретної правової ситуації відповідно до нормативно-правових актів шляхом прийняття рішення в межах їх компетенції.

**Заходи адміністративного попередження** – дії уповноважених органів та їх посадових осіб, спрямовані на примусове забезпечення виконання обов'язків перед суспільством, на забезпечення громадської безпеки й громадського порядку, на боротьбу із стихійними лихами, епідеміями й на ліквідацію їх наслідків.

**Заходи адміністративного припинення** – примусове припинення протиправних дій, що мають ознаки адміністративних проступків, а також застосування до винної особи адміністративних стягнень.

**Заява** – звернення фізичної чи юридичної особи до керівника підприємства, установи, організації, структурного підрозділу з питань реалізації належних їм прав або захисту інтересів.

**Звернення громадян** – викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання), чи скарги осіб до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб.

**Зворотня сила закону** – поширення дії виданого закону на правовідносини, що мали місце до набуття ним чинності.

**Зміст права** – сукупність правових приписів, за допомогою яких здійснюється регулювання суспільних відносин.

**Зміст правовідносин** – суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників правовідносин.

**Зовнішньоекономічна діяльність** – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

## I

**Імпічмент** – парламентська процедура притягнення до юридичної відповідальності вищих посадових осіб держави.

**Інаугурація** – урочиста процедура вступу на посаду Президента держави.

**Індивідуальна правосвідомість** – сукупність правових знань, емоцій і настанов конкретного суб'єкта відносно чинного чи бажаного права.

**Інститут права** – сукупність відокремлених взаємопов'язаних правових норм певної галузі права, що регулюють якісно однорідні суспільні відносини.

**Іноземці** – громадяни іншої держави, які проживають на території держави, громадянами якої вони не являються.

**Інспекція** – особливий вид органів виконавчої влади, призначенням яких є нагляд за виконанням правил, встановлених в окремій галузі державного управління, і які поєднують конкретні функції управління, особливо контролю з деякими адміністративними правами.

**Інформація** – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

**Інструкція** – нормативно-правовий акт, яким роз'яснюється порядок застосування закону або іншого нормативно-правового акту, створюється механізм їх реалізації.

## К

**Кабінет Міністрів України** – вищий колегіальний орган у системі органів виконавчої влади України, який спрямовує, координує і контролює діяльність міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади.

**Казуальне тлумачення норм права** – різновид офіційного тлумачення, який являє собою роз'яснення змісту норми права, яке дається судовим або іншим компетентним органом з приводу і у зв'язку з розглядом конкретної юридичної справи і є обов'язковим тільки при її вирішенні.

**Казус** – подія, що настає поза вольовими діями суб'єкта і тому не може бути передбаченою за певних умов.

**Касаційне подання** – акт прокурорського реагування на незаконні чи необґрунтовані вироки, ухвали і постанови апеляційного суду.

**Касація** – форма перегляду вищестоящим судом судових вироків, постанов і рішень судів нижчої інстанції, що набрали законної сили.

**Кваліфікація адміністративного правопорушення** – встановлення відповідності вчиненого правопорушення тому або іншому складу проступку, передбаченому нормою адміністративного законодавства.

**Кодекс** – нормативно-правовий акт, в якому об'єднано і систематизовано правові норми, що регламентують відповідну сферу суспільних відносин.

**Кодифікація** – форма систематизації законодавства, що полягає у змістовній переробці нормативно-правових актів, що мають спільний предмет і метод правового регулювання та створення зведеного нормативно-правового акту.

**Колегіальність** – принцип управління, за яким керівництво здійснюється групою уповноважених осіб, кожен з яких несе персональну відповідальність за певний напрямок діяльності.

**Конституція України** – Основний Закон держави, який визначає і закріплює суспільний та державний лад, порядок формування і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, адміністративно-територіальний устрій, правовий статус людини і громадянина, приймається вищим представницьким органом держави або народом, має найвищу юридичну силу, особливу структуру та особливу процедуру прийняття.

**Консолідація** – форма систематизації законодавства, що полягає у створенні на основі кількох нормативно-правових актів нового об'єднаного акта, в якому нормативні приписи розміщуються в логічному порядку після редакційної обробки, але без зміни змісту.

**Контроль** – функція управління, яка полягає у тому, щоб встановити відповідність або невідповідність фактичного стану об'єкта управління визначеному управлінським рішенням.

**Конфіскація** – примусова безоплатна передача майна у власність держави.

**Корупція** – діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

**Компетенція** – сукупність повноважень, якими наділяється державний орган чи посадова особа при виконанні своїх обов'язків.

**Класифікація норм права** – поділ правових норм на види за певними критеріями.

## Л

**Легальне тлумачення норм права** – вид офіційного нормативного тлумачення, при якому зміст правової норми роз'яснює не той суб'єкт, що встановив цю норму, а суб'єкт, наділений спеціальними на це повноваженнями.

**Ліцензія** – дозвіл, який видається компетентним органом виконавчої влади або місцевого самоврядування на здійснення певного виду діяльності.

**Легалізація** – офіційне визнання діяльності суб'єктів адміністративно-правових відносин, яке здійснюється шляхом їх реєстрації або повідомлення про заснування.

**Локальний правовий акт** – підзаконний акт, виданий адміністрацією підприємства, установи, організації, обов'язковий для певного, встановленого законодавством, кола суб'єктів.

**Людина** – суспільна, біосоціальна, психофізіологічна істота, яка наділена здатністю мислити, створювати, використовувати знаряддя праці, володіти членороздільною мовою і нормально розвиватися у спілкуванні з собі подібними.

## М

**Маргепальна поведінка** – вид правомірної поведінки, яка характеризується станом особи, що перебуває на межі вчинення правопорушення, однак не здійснює його через певні зовнішні причини і обставини, тобто зумовлюється внутрішнім страхом перед можливістю застосування юридичної відповідальності в разі вчинення правопорушення.

**Масова інформація** – публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація.

**Масова правосвідомість** – правосвідомість, що характерна для основної маси населення країни.

**Методи державного управління** – способи цілеспрямованого впливу на поведінку громадян.

**Механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин** – сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення органами виконавчої влади завдань і функцій державного управління.

**Механізм держави** – система державних органів і сукупність державних організацій, за допомогою яких держава виконує покладені на неї завдання та функції.

**Механізм правового регулювання** – єдина система правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин.

**Мета адміністративного стягнення** – виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню адміністративних правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

**Метод адміністративного права** – сукупність прийомів і способів, за допомогою яких здійснюється регулювання адміністративно-правових відносин.

**Метод державного управління** – це засоби здійснення державно-управлінських функцій, впливу суб'єктів управління на об'єкт.

**Метод правового регулювання** – сукупність прийомів і способів, за допомогою яких здійснюється вплив права на суспільні відносини певного виду.

**Міністерство** – назва головного органу в системі центральних органів виконавчої влади, яке створюється для забезпечення реалізації державної політики у визначеній сфері діяльності.

**Місцеві органи виконавчої влади** – виконавчі комітети, державні адміністрації, які здійснюють реалізацію виконавчої влади в окремих адміністративно-територіальних одиницях України.

**Місце перебування** – адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком менше шести місяців на рік.

**Місце проживання** – житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає,

а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини

**Місцеве самоврядування** – одна із форм народовладдя в Україні, сутність якої виявляється в самостійному вирішенні населенням адміністративно-територіальної одиниці (громади), або під відповідальність обраних ними органів і посадових осіб питань місцевого значення в межах Конституції та законів України.

**Місцеві державні адміністрації** – місцеві органи виконавчої влади, які в межах своїх повноважень здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідною радою.

**Місцеві органи державної влади** – сукупність державних органів, які здійснюють державну діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

**Моральні норми** – правила поведінки людей, що ґрунтуються на існуючих у суспільстві уявленнях про честь, гідність, добро і зло, справедливе й несправедливе та забезпечення внутрішньою переконаністю та силою громадської думки.

**Мотив адміністративного правопорушення** – наміри і спонукання особи, якими вона керувалась при вчиненні правопорушення.

## Н

**Нагляд** – діяльність по виявленню, попередженню правопорушень, усуненню їх наслідків та притягнення винних до відповідальності.

**Наказ** – вид підзаконного нормативно-правового акту, розпорядчий документ, що видається керівниками міністерств, відомств, підприємств, установ, організацій тощо, в якому містяться норми права, які регулюють певні суспільні відносини.

**Народний депутат** – обраний представник народу до Верховної Ради України і уповноважений ним протягом строку депутатських повноважень виконувати функції, передбачені чинним законодавством України.

**Національна безпека** – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, держави та суспільства від існуючих і можливих загроз у всіх сферах суспільних відносин.

**Недієздатність** – нездатність фізичної особи внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу здоров'я усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними.

**Недоторканність особи** – право людини і громадянина, відповідно до якого ніхто не може бути заарештований або утримуватися під вартою інакше ніж за вмотивованим рішенням суду і тільки в порядку, передбаченого законом.

**Необережність** – форма вини, що полягає у недбалому або самовпевненому ставленні правопорушника до настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, які вона передбачала, але легковажно розрахувала на їх відвернення або які вона не передбачала, хоча повинна була і могла їх передбачити.

**Неофіційне тлумачення норм права** – процес з'ясування та роз'яснення змісту правової норми, яке здійснюється будь-яким не уповноваженим суб'єктом права і тому воно позбавлене юридичної сили і не тягне за собою юридичних наслідків, тобто не є загальнообов'язковим для застосування.

**Непереборна сила** – надзвичайна і невідворотна подія, яка повністю звільняє від відповідальності заповідача шкоди, за умови, що останній не міг її відвернути, і здійснюючи вплив на його діяльність, причинило настання шкоди.

**Неповнолітні** – особи, які не досягли віку, з якого закон визнає їх повністю дієздатними.

**Норма права** – загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою і спрямоване на регулювання суспільних відносин

шляхом надання їм учасникам юридичних прав і покладення на них юридичних обов'язків.

**Нормативне тлумачення норм права** – різновид офіційного тлумачення, при якому роз'яснення змісту правової норми здійснюється компетентним державним органом і поширюється на невизначене коло осіб та суспільних відносин, має юридичну силу та загальнообов'язкове для всіх можливих випадків застосування певної норми.

**Нормативний договір** – письмовий документ, у якому загальні правила поведінки встановлюються за домовленістю кількох суб'єктів і забезпечуються державою.

**Нормативно-правовий акт** – офіційний письмовий документ компетентного державного органу, в якому закріплюються правила поведінки загального характеру, що забезпечуються державним примусом.

## О

**Об'єднання громадян** – добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод.

**Об'єкт правопорушення** – суспільні відносини, що охороняються нормами права та на які посягає конкретне правопорушення.

**Об'єкти правовідносин** – певні матеріальні, духовні та інші соціальні блага, з приводу яких між суб'єктами виникають, змінюються чи припиняються правові відносини.

**Об'єктивна сторона правопорушення** – зовнішнє вираження протиправного діяння, що посягає на об'єкт, який охороняється нормами права, завдає йому шкоди чи створює загрозу заподіяння шкоди.

**Об'єктивне право** – система загальнообов'язкових, формально визначених норм права, втілених у різних джерелах права і незалежних від індивідуальної свідомості суб'єкта права.

**Обмежувальне тлумачення норм права** – різновид тлумачення, за яким зміст правової норми необхідно розуміти вужче за її текстуальну форму.

**Обставини, що виключають адміністративну відповідальність** – обставини, при наявності яких особа, яка вчинила правопорушення, звільняється від адміністративної відповідальності.

**Обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність** – обставини, при наявності яких застосовується більш суворе адміністративне стягнення.

**Обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність** – обставини, при наявності яких накладається менше стягнення або ж особа звільнюється від відповідальності.

**Огляд речей і документів** – захід забезпечення провадження в справах про адміністративне правопорушення, який застосовується з метою виявлення, закріплення необхідних доказів правопорушення і забезпечення подальшого притягнення до відповідальності.

**Односторонні договори** – договори, в яких одну сторону наділену лише правом вимоги, а іншу – лише обов'язком задовольнити цю вимогу.

**Оприлюднення закону** – одна із стадій законодавчого процесу, яка полягає в доведенні до відома населення через визначення законодавством офіційні видання повного і точного тексту прийнятого закону.

**Органи виконавчої влади** – різновид самостійних державних органів, призначених для здійснення виконавчих і розпорядчих функцій управлінського характеру щодо безпосереднього керівництва державними справами.

**Органи державної влади** – організаційно та структурно відокремлені частини державного механізму, які наділені відповідними державно-владними повноваженнями, що реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах.

**Органи самоорганізації населення** – одна із ланок системи місцевого самоврядування, форма участі членів територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах у вирішенні окремих питань місцевого значення.

**Органічні закони** – закони, якими деталізуються норми Конституції України й ухвалення яких передбачено в Основному Законі України.

**Орган адміністративної юрисдикції** – орган, уповноважений розглядати та вирішувати по суті підвідомчі справи про адміністративні правопорушення, а також здійснювати інші юрисдикційні дії забезпечувального характеру.

**Основні договори** – договори, які безпосередньо спрямовані на виникнення прав та обов'язків між учасниками конкретного договору.

**Основні права і свободи людини** – права і свободи, які мають природній характер і закріплені в Конституції України та визначають її місце в суспільстві.

**Особа** – індивідуально визначена сукупність соціально значущих властивостей людини, які сформовані у процесі суспільного життя.

**Особа без громадянства** – особа, яку жодна держава світу не вважає своїм громадянином.

**Особа фізична** – суб'єкт цивільних правовідносин, тобто особа, яка володіє правосуб'єктністю.

**Особа юридична** – суб'єкт цивільних правовідносин, тобто організація, яка створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

**Особисті немайнові права** – гарантовані можливості, які довічно належать кожній фізичній особі від народження або за законом.

**Особистий огляд** – захід забезпечення провадження в справах про адміністративне правопорушення, який застосовується з метою виявлення, закріплення необхідних доказів правопорушення і забезпечення подальшого притягнення до юридичної відповідальності.

**Офіційне тлумачення норм права** – процес з'ясування та роз'яснення змісту правової норми, яке здійснюється компетентними державними органами чи уповноваженими особами і має загальнообов'язковий характер.

**Оплатне вилучення предмета** – примусове вилучення і наступна реалізація предмета, який став зняряддям проступку або безпосереднім об'єктом проступку, з передачею вирученої суми колишньому власнику з відрахуванням витрат на реалізацію вилученого предмета.

## П

**Парламент** – вищий загальнонаціональний представницький орган держави, побудований на виборчих засадах.

**Паспорт** – державний документ встановленого зразка, що засвідчує особу громадянина.

**Письмове попередження** – розгляд і вирішення адміністративної справи в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції без виклику осіб, які беруть участь у справі, та проведення судового засідання на основі наявних у суду матеріалів.

**Підгалузь права** – складова частина галузі права, яка об'єднує норми права, що регулюють суспільні відносини певного виду.

**Підвідомчість адміністративна** – компетенція органів виконавчої влади щодо розгляду та вирішення адміністративних справ.

**Підзаконний акт** – нормативно-правовий акт, прийнятий уповноваженими на те компетентними державними органами на підставі законів.

**Підстава адміністративної відповідальності** – умови, за наявності яких можливо притягнути особу до адміністративної відповідальності.

**Перевірка** – обстеження та вивчення окремих напрямків діяльності фінансово-господарської діяльності, за підсумками якої складається відповідний акт.

**Повноваження** – вид і міра владного впливу посадової особи на зацікавлених учасників правовідносин з метою задоволення їх законних інтересів, досягнення певного соціально-корисного результату.

**Повноліття** – юридична категорія встановленого законом віку, з досягненням якого настає дієздатність громадянина та виникають відповідні права та обов'язки.

**Подвійне громадянство** – перебування фізичної особи одночасно у громадянстві двох чи більше держав.

**Політична партія** – зареєстроване згідно з законом добровільне й організаційне оформлене на основі певної ідеології громадське об'єднання, яке виражає спільні інтереси, потреби і цілі соціальних груп і прагне їх задовольнити шляхом здобуття, утримання й використання державної влади або участі в ній.

**Попередження** – вид адміністративного стягнення, що виражається в офіційному застереженні громадянина про вчинене ним адміністративне правопорушення, яке здійснюється уповноваженою посадовою особою в письмовій формі.

**Посада** – визначена структурою і штатним розкладом первинна структурна одиниця органу державної влади, на яку

покладено нормативно-правовим актом коло службових обов'язків.

**Посадова особа** – особа, яка обіймає посаду керівника чи заступника керівника державного органу та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій.

**Права громадянина** – права, що мають позитивний характер і закріплюються за особою, яка має громадянство певної держави.

**Права людини** – комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактором існування людини в суспільстві.

**Право** – система загальнообов'язкових, формально визначених, встановлених чи санкціонованих і гарантованих державою норм, які встановлюють права та обов'язки учасників правовідносин, виступають регулятором суспільних відносин та забезпечуються примусовою силою держави.

**Право законодавчої ініціативи** – внесення офіційної пропозиції про прийняття, зміну чи скасування закону до Верховної Ради України.

**Правова держава** – держава, в якій визнається і на основі чинного права забезпечується реалізація прав, свобод і законних інтересів кожної людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства, панує право та верховенство законів, а також існує взаємна відповідальність між державою і людиною.

**Правова ідеологія** – елемент правосвідомості, сукупність ідей, принципів, теорій, концепцій, які формуються в результаті наукового узагальнення правового розвитку суспільства.

**Правова культура** – сукупність правових знань та цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством становища у правовій сфері, правильне розуміння принципів норм права та свідоме виконання його вимог.

**Правова поведінка** – соціально важливим вплив індивідуальних чи колективних суб'єктів, що контролюються їх свідомістю і волею, передбачені нормами права і тягнуть за собою юридичні наслідки.

**Правова система** – сукупність взаємопов'язаних, взаємодіючих і взаємоузгоджених юридичних засобів, за допомогою яких держава здійснює регулювання суспільних відносин.

**Правове виховання** – цілеспрямований, повсякденний і систематичний вплив держави, громадських об'єднань і організацій на свідомість людей для виховання у них відповідного рівня правової свідомості, правової культури і зразкової правової поведінки.

**Правове регулювання** – здійснювана державою за допомогою всіх правових засобів форма впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення і забезпечення.

**Правовий статус особи** – сукупність юридично закріплених основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, які визначають положення особи в суспільстві, а також гарантії їх здійснення, захист і поновлення.

**Правові відносини** – урегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких є носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, що забезпечуються державою.

**Правозахисні органи** – державні і недержавні органи, головним завданням і функцією яких є надання правової допомоги фізичним і юридичним особам, захист фізичних осіб від обвинувачення, а також посилення правових гарантій охорони прав і свобод людини від втручання органів влади та управління.

**Правоздатність** – здатність особи мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

**Правомірна поведінка** – суспільно корисна, необхідна, бажана і допустима поведінка суб'єктів, яка не суперечить приписам правових норм або основним принципам права певної держави.

**Правомірні дії** – дії, які здійснюються на основі й згідно з приписами правових норм.

**Правомірність** – передбачена законом можливість суб'єкта правовідносин діяти відповідно до свого бажання або вимагати певних дій від зобов'язаного суб'єкта, чи вимагати відновлення порушеного права.

**Правонаступництво** – перехід прав і обов'язків від однієї особи до іншої безпосередньо в силу закону або угоди.

**Правоохоронний орган** – державний орган, який спеціально уповноважений здійснювати контроль за неухильним додержанням законів та інших нормативно-правових актів, забезпечувати правопорядок, здійснювати захист законних прав і інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства і держави в цілому, а також застосовувати заходи державного примусу до правопорушників.

**Правопорушення** – суспільно небезпечне, винне, протиправне діяння суб'єкта, за яке чинне законодавство передбачає юридичну відповідальність.

**Правопорядок** – фактичний стан упорядкованих правом суспільних відносин, який характеризується рівнем дотримання законності, забезпечення та реалізації прав і обов'язків всіма суб'єктами правовідносин.

**Правосвідомість** – форма суспільної свідомості, що містить сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій та уявлень, які відображають ставлення людини, соціальних груп і суспільства в цілому.

**Правотворчість** – правова форма діяльності державних або недержавних органів з прийняття, змін, призупинення дії чи скасування правових норм.

**Правосуб'єктність** – передбачена нормами права юридична властивість суб'єктивних правовідносин.

**Правосуддя** – особливий вид державної діяльності, яку приводить суд по розгляду і вирішенню у встановленому законом процесуальній формі конкретних адміністративних,

кримінальних, цивільних і господарських справ, що мають юридичні наслідки.

**Правочинність** – можливість суб'єкта правовідносин виконувати визначені дії або вимагати певних дій від іншого суб'єкта правовідносин.

**Предмет правового регулювання** – сукупність однорідних суспільних відносин, врегульованих правовими нормами.

**Представник влади** – службова особа органу державної влади, яка наділена розпорядчими повноваженнями стосовно осіб, що не перебувають від неї в службовій залежності.

**Примус** – метод здійснення державної влади, який полягає у психологічному, фізичному чи матеріальному впливі уповноважених органів держави на особу з метою примусу її діяти в інтересах держави.

**Принципова поведінка** – вид правомірної поведінки, що характеризується внутрішнім переконанням особи у необхідності виконувати приписи правових норм.

**Прогалини у праві** – часткова або повна відсутність конкретної правової норми, необхідної для регулювання суспільних відносин, які відносяться до сфери правового регулювання.

**Протокол** – процесуальний документ, в якому в письмовій формі фіксуються хід і результати процесуальних дій, що здійснюються уповноваженими органами.

**Професійна правосвідомість** – сукупність професійних правових знань, почуттів, емоцій, настанов, що формуються в результаті професійної діяльності та навчання.

**Публічна служба** – діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування.

## Р

**Ратифікація** – остаточне затвердження міжнародного договору компетентним органом державної влади, після чого цей договір набирає юридичної сили.

**Ревізія** – документальний контроль фінансово-господарської діяльності, за підсумками якої складається відповідний акт.

**Резидент** – юридична особа і суб'єкт господарської діяльності України, що не має статусу юридичної особи, яка створена і здійснює свою діяльність відповідно до законодавства України з місцезнаходженням її території.

**Регулювання** – встановлення у відповідній галузі управління загальної політики й принципів її реалізації через державне фінансування, пільги тощо.

**Реєстрація** – внесення в паспорт або інший документ відомостей (із зазначенням адреси) про місце проживання або місце перебування особи, а також внесення цих відомостей до реєстраційного обліку відповідного спеціально уповноваженого органу виконавчої влади.

**Реєстраційне провадження** – вид адміністративного провадження, врегульована нормами адміністративного права діяльність уповноважених органів по реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, ліцензуванню окремих видів діяльності, реєстрації об'єднань громадян, нормативно-правових актів в органах юстиції тощо.

**Реалізація норм права** – процес втілення приписів правових норм у поведінку суб'єктів права та їх практичну діяльність зі здійснення суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків.

**Реквізити** – у праві обов'язкові дані, що мають бути в будь-якому документі для визначення його дійсним.

**Референдум** – спосіб прийняття громадянами шляхом голосування законів та інших рішень з важливих питань загальнодержавного чи місцевого значення.

**Розписка** – письмовий документ, який засвідчує, що особа, котра написала його, отримала документи, гроші, товари тощо і бере на себе щодо них певні зобов'язання.

**Розпорядження** – вид підзаконного нормативно-правового акту, що видається в межах його компетенції і має обов'язкову силу для юридичних і фізичних осіб, яким воно адресоване.

**Розумний строк** – найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

**Розширене тлумачення норм права** – різновид тлумачення, відповідно до якого дійсний зміст правової норми є ширше, ніж її текстуальна форма.

## С

**Санкція** – складова частина норми права, яка передбачає юридичні наслідки виконання чи невиконання правила поведінки.

**Свідок** – особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, котрі підлягають установленню по даній справі.

**Система державного управління** – сукупність складових елементів: а) суб'єкти управління, тобто органи виконавчої влади; б) об'єкти управління, тобто сфери та галузі суспільного життя, що перебувають під організуючим впливом держави; в) управлінська діяльність (процес), тобто певного роду суспільні відносини, через які реалізуються численні прямі та зворотні зв'язки між суб'єктами і об'єктами управління.

**Система законодавства** – сукупність упорядкованих певним чином нормативно-правових актів держави, що є зовнішньою формою вираження права.

**Система права** – внутрішня форма права, яка характеризується єдністю і узгодженістю всіх її норм та розподілу їх за галузями, підгалузями, інститутами та нормами права.

**Систематизація законодавства** – діяльність компетентних державних органів щодо впорядкування та вдосконалення нормативно-правових актів, приведення їх до певної внутрішньої узгодженості шляхом створення єдиних нормативно-правових актів або їх збірників.

**Система адміністративного права** – внутрішня побудова галузі адміністративного права, послідовне розміщення інститутів, норм адміністративного права, їх єдність та структурний взаємозв'язок.

**Систематизація адміністративного права** – упорядкування адміністративно-нормативного матеріалу, зведення його у певну систему.

**Скарга** – звернення громадян в усній чи письмовій формі до офіційного державного органу чи посадової особи з приводу порушення їх прав або інтересів, що охороняються законом.

**Склад правовідносин** – сукупність певних елементів, які визначаються як суб'єкт, об'єкт і зміст.

**Склад адміністративного правопорушення** – передбачена нормами адміністративного права сукупність ознак (елементів), при наявності яких те чи інше протиправне діяння можна кваліфікувати як адміністративне правопорушення.

**Службова особа** – особа, яка постійно чи тимчасово здійснює функції представника влади, а також постійно чи тимчасово обіймає посаду на підприємстві, установі чи організації, незалежно від форм власності, яка пов'язана з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків.

**Соціальні норми** – історично зумовлені загальні правила поведінки людей в суспільстві, є проявом їх свідомої вольової діяльності та забезпечуються різноманітними засобами соціального впливу.

**Справа адміністративної юрисдикції** – переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, в якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган

місцевого самоврядування, а також створює нові юридичні особи, крім іншого, інший суб'єкт, який здійснює певні правові акти. Це означає, що держава надає чинного законодавства і гарантії.

**Статут** – локальний нормативно-правовий акт, який визначає статус юридичної особи, її завдання, структуру, фінансовий порядок діяльності.

**Структура норми права** – внутрішня будова, що характеризується наявністю в ній нерозривно пов'язаних одна з одною складових частин.

**Суб'єкт правовідносин** – учасник правових відносин, який має суб'єктивне право та здатний виконувати юридичні обов'язки.

**Суб'єктивне право** – закріплена правовими засобами можливість здійснювати певні дії, вимагати дій від інших суб'єктів та звертатися до держави за захистом порушених прав.

**Суб'єкт адміністративного права** – той, хто згідно адміністративно-правових норм наділений певним обсягом прав і обов'язків у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності.

**Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення** – це внутрішнє (психічне) відношення суб'єкта правопорушення до вчиненого ним діяння та його негативних наслідків.

**Суміжні права** – спосіб чи форма реалізації авторських майнових прав, права осіб на результати творчої діяльності.

## Т

**Територіальна громада** – об'єднання жителів, які постійно проживають у межах села, селища, міста, що є самостійною адміністративно-територіальною одиницею або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ міст, що мають єдиний адміністративний центр.

**Тимчасові функції держави** – напрями діяльності держави, які спрямовані на вирішення деяких невідкладних завдань і здійснюються протягом певного періоду її існування.

**Тип держави** – сукупність держав, що мають спільні загальні ознаки і відображають відповідний рівень їхнього розвитку на певному історичному етапі.

**Типологія держави** – поділ усіх держав, що існували і існують, на певні типи за певними критеріями.

**Тлумачення норм права** – інтелектуально-вольова діяльність суб'єктів права із з'ясування та роз'яснення дійсного змісту норм права з метою їх найбільш правильної реалізації, яка виражається у прийнятті інтерпретаційного акта.

## У

**Угода** – волевиявлення двох і більше сторін, спрямоване на встановлення, зміну чи припинення взаємних юридичних прав та обов'язків.

**Указ** – назва підзаконного нормативно-правового акту, який видається Президентом України в межах його повноважень.

**Умисел** – форма вини, що полягає в усвідомленні правопорушником протиправного характеру та наслідків свого діяння, при наявності бажання або свідомого допущення їх настання.

**Управління** – прямий систематичний вплив суб'єктів управління на об'єкти, повсякденне управління оперативного характеру.

**Ухвала** – письмове або усне рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду адміністративної справи та інші процесуальні питання.

**Учасники адміністративного провадження** – особи, які беруть участь у адміністративному провадженні, наділені певним обсягом прав і обов'язків, мають зацікавленість у цьому провадженні.

## Ф

**Форма права** – державно-офіційні способи впровадження та закріплення норм права, надання зазначеним правовим актам загальнообов'язкового, юридичного значення.

**Функції права** – основні напрями впливу права на суспільні відносини, що відображають його сутність і соціальне призначення в суспільстві, а також способи організації суспільних відносин.

**Форма державного управління** – волевиявлення органу виконавчої влади, здійснене в межах режиму законності та його компетенції для досягнення управлінської мети.

**Функція державного управління** – основний напрямок управлінської діяльності, за допомогою якого виконуються державні завдання та досягається мета, яку ставив законодавець в нормах адміністративного права.

**Форма управління** – зовнішній вияв конкретних дій державних органів, їх структурних підрозділів й посадових осіб, які здійснюються в процесі виконавчої діяльності й спрямовані на реалізацію функцій управління.

## Ц

**Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом** – особливий вид органів виконавчої влади, всі питання організації, діяльності та взаємовідносин яких з іншими органами вирішуються в індивідуальному порядку.

## Ч

**Честь і гідність громадян** – особисті немайнові невідчужувані природні права людини, які охороняються чинним законодавством України.

## Ш

**Шахрайство** – заволодіння майном або набуття права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

**Штраф** – основне адміністративне стягнення, яке за своєю суттю є грошовим стягненням, що накладається на громадян, які вчинили адміністративне правопорушення.

## Ю

**Юридична особа** – організація, яка створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, що наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.

**Юридичні (спеціальні) гарантії** – правові засоби, покликані забезпечувати реальність прав та обов'язків особи.

**Юридичні факти** – факти, із наявністю яких законодавець пов'язує виникнення, зміну або припинення правових відносин.

**Юридична термінологія** – сукупність понять і термінів, що призначена забезпечувати потреби спілкування у сфері юридичної науки.

**Юрисдикція** – наділення законом відповідних органів державної влади компетенцією щодо розгляду правових спорів і вирішення справи про правопорушення.

## Алфавітно-предметний покажчик понять і термінів

### А

Автентичне тлумачення норм права  
Адвокат  
Адвокатура  
Адвокатська діяльність  
Адвокатська таємниця  
Адміністративна відповідальність  
Адміністративна дієздатність  
Адміністративна деліктоздатність  
Адміністративна правоздатність  
Адміністративна правосуб'єктність  
Адміністративна процедура  
Адміністративний суд  
Адміністративна юрисдикція  
Адміністративна юстиція  
Адміністративне заохочення  
Адміністративне затримання  
Адміністративне право України  
Адміністративне правопорушення  
Адміністративне провадження  
Адміністративний арешт  
Адміністративно-деліктні відносини  
Адміністративний нагляд  
Адміністративний позов  
Адміністративний примус  
Адміністративний процес  
Адміністративно-правова норма  
Адміністративно-правові відносини  
Адміністративно-процесуальне право  
Адміністративні акти  
Адміністративний договір  
Адміністративна комісія  
Адміністративна нормотворчість  
Адміністративна послуга  
Адміністративне законодавство

Адміністративно-правовий режим  
Адміністративно-правові обов'язки  
Адміністративна реформа  
Адміністративне стягнення  
Адміністративне судочинство  
Адміністративний штраф  
Акти органів державної влади  
Анулювання ліцензії  
Апатриди  
Апарат держави  
Апарат центрального органу виконавчої влади  
Апеляція  
Аудит

## **Б**

Банк  
Банківська діяльність  
Банківська ліцензія  
Банківський нагляд  
Біпатриди  
Буденна правосвідомість  
Буквальне тлумачення норм права  
Бездіяльність

## **В**

Верховна Рада України  
Вето  
Вибори  
Виборні посади  
Виборча система  
Виборче право  
Виконавча влада  
Виконання норм права  
Використання норм права  
Вина  
Віза

Віктимна поведінка  
Виправні роботи

## Г

Галузь права  
Гарантії прав і свобод людини і громадянина  
Гіпотеза  
Глава держави  
Глава уряду  
Громадянство  
Громадянин  
Громадська безпека  
Громадянське суспільство  
Громадська організація  
Громадський порядок  
Громадське об'єднання  
Громадське місце  
Групова правосвідомість

## Д

Давність виконання постанови по справі про адміністративні правопорушення  
Давність притягнення до адміністративної відповідальності  
Делікт  
Деліктоздатність  
Депутат  
Депутатська фракція  
Депутатський запит  
Держава  
Державна влада  
Державна виконавча служба  
Державна контрольно-ревізійна служба  
Державна таємниця  
Демократична держава  
Джерело права  
Джерело адміністративного права

Державний орган  
Державні установи  
Державна посада  
Державні символи  
Державна служба  
Державні службовці  
Державне управління  
Державний герб України  
Державний гімн України  
Державний лад  
Дипломатичне представництво України  
Диспозиція  
Дієдатність  
Договір  
Додержання норм права  
Доктринальне тлумачення норм права  
Документ

## Е

Економічні функції держави  
Екстрадиція

## З

Закон  
Законність  
Законодавство  
Законодавча влада  
Законодавча ініціатива  
Законодавчий процес  
Законопроект  
Застосування норм права  
Заходи адміністративного попередження  
Заходи адміністративного припинення  
Заява  
Звернення громадян  
Зворотня сила закону

Зміст права  
Зміст правовідносин  
Зовнішньоекономічна діяльність

## I

Імпічмент  
Інагурація  
Індивідуальна правосвідомість  
Інститут права  
Іноземці  
Інспекція  
Інформація  
Інструкція

## K

Кабінет Міністрів України  
Казуальне тлумачення норм права  
Казус  
Касаційне подання  
Касація  
Кваліфікація адміністративного правопорушення  
Класифікація норм права  
Кодекс  
Кодифікація  
Колегіальність  
Конституція України  
Консолідація  
Контроль  
Конфіскація  
Корупція  
Компетенція

## L

Легальне тлумачення норм права  
Легалізація

Ліцензія  
Локальний правовий акт  
Людина

## М

Маргєнальна поведінка  
Масова інформація  
Масова правосвідомість  
Методи державного управління  
Механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин  
Механізм держави  
Механізм правового регулювання  
Мета адміністративного стягнення  
Метод адміністративного права  
Метод державного управління  
Метод правового регулювання  
Міністерство  
Місцеві органи виконавчої влади  
Місце перебування  
Місце проживання  
Місцеве самоврядування  
Місцеві державні адміністрації  
Місцеві органи державної влади  
Моральні норми  
Мотив адміністративного правопорушення

## Н

Нагляд  
Наказ  
Народний депутат  
Національна безпека  
Недієздатність  
Недоторканність особи  
Необережність  
Неофіційне тлумачення норм права

Непереборна сила  
Неповнолітні  
Норма права  
Нормативне тлумачення норм права  
Нормативний договір  
Нормативно-правовий акт

## О

Об'єднання громадян  
Об'єкт правопорушення  
Об'єкти правовідносин  
Об'єктивна сторона правопорушення  
Об'єктивне право  
Обмежувальне тлумачення норм права  
Обставини, що виключають адміністративну відповідальність  
Обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність  
Обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність  
Огляд речей і документів  
Односторонні договори  
Оплатне вилучення предмета  
Оприлюднення закону  
Органи виконавчої влади  
Органи державної влади  
Органи самоорганізації населення  
Органічні закони  
Орган адміністративної юрисдикції  
Основні договори  
Основні права і свободи людини  
Особа  
Особа без громадянства  
Особа фізична  
Особа юридична  
Особисті немайнові права  
Особистий огляд  
Офіційне тлумачення норм права

## П

Парламент  
Паспорт  
Письмове попередження  
Підгалузь права  
Підвідомчість адміністративна  
Підзаконний акт  
Підстава адміністративної відповідальності  
Перевірка  
Повноваження  
Повноліття  
Подвійне громадянство  
Політична партія  
Попередження  
Посада  
Посадова особа  
Права громадянина  
Права людини  
Право  
Право законодавчої ініціативи  
Правова держава  
Правова ідеологія  
Правова культура  
Правова поведінка  
Правова система  
Правове виховання  
Правове регулювання  
Правовий статус особи  
Правові відносини  
Правозахисні органи  
Правоздатність  
Правомірна поведінка  
Правомірні дії  
Правомірність  
Правонаступництво  
Правоохоронний орган  
Правопорушення

Правопорядок  
Правосвідомість  
Правотворчість  
Правосуб'єктність  
Правосуддя  
Правочинність  
Предмет правового регулювання  
Преставник валди  
Примус  
Принципова поведінка  
Прогалини у праві  
Протокол  
Професійна правосвідомість  
Публічна служба

## Р

Ратифікація  
Ревізія  
Резидент  
Регулювання  
Реєстрація  
Реєстраційне провадження  
Реалізація норм права  
Реквізити  
Референдум  
Розписка  
Розпорядження  
Розумний строк  
Розширене тлумачення норм права

## С

Санкція  
Свідок  
Система державного управління  
Система законодавства  
Система права

Систематизація законодавства  
Система адміністративного права  
Систематизація адміністративного права  
Скарга  
Склад правовідносин  
Склад адміністративного правопорушення  
Службова особа  
Соціальні норми  
Справа адміністративної юрисдикції  
Статут  
Структура норми права  
Суб'єкт правовідносин  
Суб'єктивне право  
Суб'єкт адміністративного права  
Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення  
Суміжні права

## Т

Територіальна громада  
Тимчасові функції держави  
Тип держави  
Типологія держави  
Тлумачення норм права

## У

Угода  
Указ  
Умисел  
Управління  
Ухвала  
Учасники адміністративного провадження

## Ф

Форма права  
Функції права

Форма державного управління  
Функція державного управління  
Форма управління

## **Ц**

Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом

## **Ч**

Честь і гідність громадян

## **Ш**

Шахрайство  
Штраф

## **Ю**

Юридична особа  
Юридичні гарантії  
Юридичні факти  
Юридична термінологія  
Юрисдикція

*Навчальне видання*

Кириченко Юрій Вікторович  
Кириченко Віктор Миколайович

**Словник основних юридичних термінів з  
адміністративного права**

Комп'ютерний набір: *Кириченко Ю. В.*  
Комп'ютерна верстка: *Гринь Д. В.*

Підписано до друку 12.12.2022 Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 3,26.

Тираж 100 прим. Зам. № 913.

Національний університет «Запорізька політехніка» Україна, 69063, м.  
Запоріжжя, вул. Жуковського, 64 Тел.: (061) 769-82-96, 220-12-14

Свідчення суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.

